

**MÜTAREKE DÖNEMİNDE
MANDA VE HİMAYE KARŞITI BİR AYDIN:
AHMET SELAHATTİN BEY'İN HAYATI VE FİKİRLERİ
(1878-1920)**

*Okutman Mehmet SÜME
Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü*

ÖZET

Ahmet Selahattin Bey Asiye Hanım ile Erkan-ı Harbiye Miralay'larından (Kurmay Albay) İbrahim Muhittin Bey'in oğlu, hikaye ve oyun yazarı Haldun Taner'in babasıdır. 1878'de Üsküdar'da doğdu. İlk, orta ve yüksek öğrenimini İstanbul'da yaptı. 9 Eylül 1900'de Reji (Tekel) İdaresi'nde başladığı devlet hizmetinde Darü'l-Fünun'un Hukuk Fakültesi Dekanlığı'na kadar yükseldi. 20 Ocak 1920'de İstanbul'da vefat etti.

Dekanlık yaptığı dönemde Hukuk Fakültesi'ni şerhçilikten kurtararak, batılı benzerleri seviyesine çıkartmaya çalıştı. Ağırlıklı olarak Devletler Genel Hukuku alanında eserler verdi.

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra bazı aydınlar tarafından benimsenen manda ve himaye sistemine şiddetle karşı çıktı. 26 Mayıs 1919'da katıldığı Saltanat Şurası'nda "**Millet Egemenliği**"ni dile getirdi.

İstikbal, Tarik, Vakit ve Yeni Gün gibi dönemin önemli gazetelerinde yazdığı yazılarla, ileride Lozan Konferansı'nda Türk Milleti'nin haklarını savunacak olan delegeye bu müdafaa'nın ilmi ve hukuki gerekçelerinin ayrıntılarını büyük ilmi sezişle önceden hazırladı. Ona Lozan'ın Öncüsü sıfatını kazandıran bu hizmetleridir.

Anahtar sözcük : Ahmet Selahattin Bey, Milli Hakimiyet, Manda, Lozan.

ABSTRACT

Ahmet Selahattin Bey is the father of Haldun Taner, novelist and playwright, and he is the son of the couple Staff-Captain İbrahim Muhittin Bey and Asiye Hanım. He was born in Uskudar, 1878. He completed his elementary, secondary and higher education, all in İstanbul.

MÜTAREKE DÖNEMİNDE MANDA VE HİMAYE KARŞITI BİR AYDIN: ...

In his career starting with the official Department of Monopoly, he was promoted to the Dean of School of Law in Dar'ul Funun. He died on January 20, 1920.

During his deanship, he made a great effort to prevent the faculty he served from being idle and sluggish. Moreover, he initiated several implementations to improve the School of Law so that it could reach the same level as those in Western countries. Mostly, he worked on International Law.

Besides, he dramatically raised his objection to the mandate and the state of being under the yoke imposed by Mondros Treaty. He first stated the meaning of the concept ' National Sovereignty ' in the Sultanate Assembly on May 26, 1919.

He emphasized over the details about the scientific and legal reasons with his magnificent far sight-seeing by means of his articles in distinguished newspapers of that time, such as Istikbal, Tarik, Vakit and Yeni Gün, addressing the delegates who would defend the rights of Turkish Nation at The Lausanne Treaty later on. His such efforts are why he has been called the vanguard of Lausanne.

KEYWORDS: Ahmet Selahattin Bey, National Sovereignty, Mandate, The Lausanne Treaty

GİRİŞ

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nden sonra yeni bir dönem başladı. Mütarekenin zaten çok ağır olan maddelerini kendi çıkarları doğrultusunda yorumlayan itilaf devletleri, yurdumuzu işgal etmeye başladılar.

Batı Anadolu'ya Yunanlılar, Urfa, Maraş ve Antep'e Fransızlar, Antalya ve Konya çevresine İtalyanlar asker çıkardılar. Savaş öncesi yapılan gizli antlaşmalar uyarınca Doğu Anadolu'nun büyük bir bölümünün Ermenilere verilmesi, Karadeniz kıyılarında ise Pontus Krallığı kurulması öngörülmekte idi. Diğer yandan ülkedeki azınlıklar yıkıcı faaliyetlerini sürdürmekte idiler.

Bu durum karşısında bir takım kurtuluş yolları arandı. İngiliz Muhipler Cemiyeti etrafında toplanan çevreler, devletin İngiliz himayesine girmesini sağlamaya çalıştılar. Aralarında tanınmış edebiyatçı ve gazetecilerin de yer aldığı bir grup aydın ise kurtuluşu Amerikan mandasında aramaktaydı. Bu görüşleri savunanların temel ilkesi İngiltere, Fransa ve İtalya gibi güçlü devletleri gücendirmemektir.

Ahmet Selahattin Bey Millî Mücadelenin "Ya istiklal, ya ölüm" ilkesine uymayan manda ve himaye düşüncelerine karşı tepki gösteren aydınların başında

gelmektedir. Bu çalışmanın amacı Ahmet Selahattin Bey'in hayatı, akademisyenliği, düşünce yapısı ve siyasi yönüne ilişkin bilgileri tespit ederek manda ve himaye konusundaki tutumunu ön plana çıkartmaktır.

O manda konusunda şunları söylemiştir

"Altı yüzyıldan beri dünyanın üç kıtasında, şimdikinin beş-on katı sınıra ve nüfusa fiili olarak hakim olan ve bunları hakimiyeti altında tutan bir devletin bağımsızlığını içimizden kim ve ne hakla fedaya yada yeniden sınırlama ve kısıtlamaya istekli olabilir? Manda yada himaye altına giren bir devlet, bağımsızlığını yitirir. Çünkü, hakimiyet hakkı bölünme kabul etmez. Bağımsızlık bir bütündür; ya vardır ya yoktur. Yoksa devletin kimliği sona ermiş, ortadan kalkmış demektir... Devlet olarak yaşayan Türk Milleti'nin ağzından Biz bu işi beceremiyoruz açıklamasının çıkması büyük bir züldür. Çanakkale'yi savununlar bu zillete layık değildir." (Vakit, 1919)

1.HAYATI

Ahmet Selahattin Bey, Asiye Hanım ile Erkan-ı Harbiye Miralaylarından (Kurmaya Albay) İbrahim Muhittin Bey'in oğlu, hikaye ve oyun yazarı Haldun Taner'in babasıdır.1878'de Üsküdar'da doğdu.

Orta okulu Üsküdar Rüştiyesi'nde, liseyi Mülkiye'nin İdadi kısmında okudu. 14 Temmuz 1900'de Mülkiye'nin yüksek kısmından pekiyi derecesi ile mezun oldu. 9 Eylül 1900'de Reji (tekeli) idaresi, muhafaza kısmı Muhasebe Kalemi Katipliği 'ne tayin edilerek, devlet hizmetine başladı. Nisan 1901 'de Ziraat Bankası Piyango Kalemi Katipliği'ne, Kasım 1901 'de Düyûn-u Umumiye İdaresi Aşar ve Gümrük Resmî Katipliği'ne atandı. Bu görevde iken, Devletler Genel Hukuku incelemeleri üzerine çalışmalar yaptı. Çalışmalarının sonucunda Aralık 1908'de esas görevinin yanında İstanbul Darü'l-fünun'un, Hukuk Fakültesi Devletler Genel Hukuku doçentliğine getirildi. Bu göreve ek olarak, Ekim 1910'da Yüksek Öğretmen Okulu, Hukuk İlmi, Tercüme Usulü ve Osmanlı Tarihi dersleri öğretmenliğine başladı. Hukuk Fakültesi'nde profesörlüğe yükselince, Düyûn-ı Umumiye'deki görevinden istifa etti. Aralık 1910'da yeniden teşkilatlandırılan Darü'l-fünun'un Hukuk Fakültesi Dekanlığı'na getirildi. Aynı tarihte, Yüksek Öğretmen Okulu'ndaki görevinden ayrıldı. Temmuz 1918'de Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü'ne atandı. Aralık 1919'da yapılan seçimlerde İstanbul Milletvekili olarak Meclis-i Mebusan'a girdi. 20 Ocak 1920 tarihinde vefat etti.(Sicill-i Ahval, -C.2-113/51-Taner,1998)

2. AKADEMİSYENLİĞİ

Yakın arkadaşı ve Hukuk Fakültesindeki görevinde onun halefi olan Cemil Bilsel, Ahmet Selahattin Bey'in akademisyenliğini şöyle anlatmaktadır.

"O günlerin gençleri arasında onu tanımayan, tanıyıp da ona bağlanmayan yok gibidir. Bundan dolayı onun ölümüne bütün gençlik ağladı. Gençlikle beraber İstanbul ağladı. Ahmet Selahattin Bey, yönetmesi güzel, söylemesi güzel, yazması güzel, ahlakı ve karakteri güzel, her yönüyle güzel bir hoca idi. Yönetmesi güzeldi. Hukuk Fakültesi'ni tam bir batılı kafa yapısı ile yönetti. Yanına giren gençler, istedikleri olsun veya olmasın, yanından ikna olmuş olarak çıkarlardı. Bütün hocalar ve bütün gençler üzerinde, onun sevgi ve saygıya dayanan bir otoritesi vardı. Bunun içindir ki, fakültemizin altmış yıllık hayatını idare edenlerden yalnız onun resmini dekanlık odasına astık. Söylemesi güzeldi. Bir halk hatibi değil, fakat tam bir kürsü hatibi idi. Derslerini yüksek sesle ve seçkin bir dil ile anlatır, bütün dinleyenlerin beynine nakşederdi. Öğrencileri derslerini büyük bir hayranlıkla dinlerdi. Yazılarında ise geniş bilgisinin ve istediği yolda kullandığı kaleminin her okuyanı büyüleyen bir yanı vardı. Oniki yıl süren hukuk hocalığında çok yazı yazdı. Bu yazılarında, bilgi genişliği ve kalem gücünü hissettirir. Ders kitabı şeklinde kalan Muahedat ile Hukuk-u Beyne'd-düvelin Mukaddemat-ı Nazariyesi ve Safahat-ı Tekamülüyesi adlı kitabı, dünya ölçüsünde birer orijinal eserdir." (Bilsel, 1945)

O büyük ve felaketli bir savaşın bütün acılarını, sıkıntılarını çektikten sonra mağlup olmuş, evvelce dedelerinin kahramanlık destanlarını iftiharla anarak, gezdikleri İstanbul sokaklarında yabancı işgalcileri gören, asırlık yurtlarında hakir bir yabancı durumuna getirilmiş gençleri, yüksek ilmi, sarsılmaz inancı ve kudretli hocalığı ile içine düştükleri ümitsizlikten kurtardı. Gençler, onun derslerini dinlerken içinde bulunduğu felaketleri unuttur, geleceğin ümit ve hayaliyle yaşar, ruhlarında bir mabedin verdiği sükun ve huzuru duyardı. Öğrenciler onu Hukuk Fakültesi'nin esas kurucusu olarak tanıdı. Fakülteyi bilinenleri tekrar etme alışkanlığından o kurtardı. Ölünceye kadar eserinin, fakültesinin üzerine titredi ve onu yüceltti. Ahmet Selahattin Bey için makam ve mevkiin hiç önemi yoktu. Onun için amaç önemli idi. Bir makam sahibi olmak peşinde koşmaz, belki üzerine adını bile koymaya lüzum görmediği bir eser ortaya çıkarmak imkanını bulmaya çalışırdı. Amacını ve hedefini tespit edemeyen ve herhangi bir fırsat kollamak amacıyla fakülteye gelenler için Ahmet Selahattin Bey, çok sert bir dekan sayılırdı.

Halbuki, gerçek öğrenci için O, çok iyilik sever, şefkatli ve onların iyiliklerini kendilerinden daha fazla düşünen bir yönetici idi.(Onar,1945)

Fakülteyi düzenlemek için hatıra, gönüle bakmaksızın nüfuzlu kişilere karşı verdiği mücadele ile tarihimizde adı daima takdir ve şükranla anılacaktır. İstikrar olmayan devirlerde, dekanlığını yaptığı fakülteyi bir çok karmaşıklaktan kurtardı. Partilerin alabildiğine ihtiraslı çarpıştıkları günlerde, hakimane tedbirleri ile kurumun temiz çevresini çirkin siyasi hedeflerden ve manasız dedikodulardan korumasını bildi. (Meray,1976) Dekan olarak Hukuk Fakültesini batılı benzerleri seviyesine çıkarmaya çalıştı. Türk kızlarına üniversiteye girme hakkının verilmesi için büyük bir mücadele verdi ve bunda başarılı oldu. (Taner ,1998)

3.DÜŞÜNCE YAPISI

30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarekesi'nden sonra yeni bir dönem başladı. Antlaşmanın maddelerini kendi çıkarları doğrultusunda yorumlayan itilaf devletleri, yurdumuzu işgal etmeye başladılar.

Bu durum, Türk aydın ve idarecilerini kurtuluş yolları aramaya sevk etti. İngiltere, Fransa ve İtalya gibi işgalci devletleri gücendirmemek temel ilke olarak kabul edilmekte idi. Çeşitli kurtuluş yolları aranırken, en çok tercih edilen görüşler şöyle sıralanıyordu.

- Birincisi, İngiliz himayesine girmek*
- İkincisi, Amerikan mandasını kabul etmek*
- Üçüncüsü, mahalli kurtuluş çarelerine başvurmak.

İçlerinde bir çok tanınmış kişilerin de bulunduğu "Manda" ve "Himaye" düşüncesinde olanlar, çoğu zaman basın yoluyla taraftar ve yardımcı aradılar.(Atatürk 1997-Kasalak 1993)

* Himaye: Bir devletin yabancı bir ülkede bulunan vatandaşlarının hak ve menfaatlerini karşılıklı olarak, elçileri ve konsoloslar vasıtasıyla yerel makamlar nezrinde girişimde bulunarak koruması hak ve görevi Himaye sistemi XIX. yy. da koloni yayılmacılığının aracı olarak geliştirilmiştir. Bir ülkenin bağımsızlığını feda ederek bir başka ülkenin yönetimini benimsemesi.

* Manda: Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra toplanan Paris Barış Konferansı'nda gündeme getirilen ve bu konferansta kabul edilen manda sistemi, Latince "Mandatium", Fransızca "Mandat" kelimelerinden gelmekte olup, "Vekalet" anlamında kullanılmıştır. Bir ülkeyi Milletler Cemiyeti adına yönetmek için bazı güçlü devletlere verilen vekillik demektir.

Atatürk'ün **"kayıtsız şartsız bağımsızlık"** ilkesiyle uyuşmayan bu düşüncelere ilk isyan bayrağını açanlardan biride Ahmet Selahattin Bey'dir. (İğdemir, 1974)

Ahmet Selahattin, manda ve himaye konusuna ağırlık vererek, bu konuda yazmaya devam etti. Vakı'te **"Mandatların Hukuki Niteliği"**, Tarık'te **"Mandat ve Yardım"** konularını ele aldı.

Ahmet Selahattin Bey, **"Kaybedenlerin elde etmeye çalıştıkları bağımsızlık, sahip olanların gözden çıkarabileceği bir şey değildir. Kamu hukukunda egemenlik bırakılmaz ve bölünemez denilmesi, bundan ayrılınca devletin kimliğinin kalmayacağını açıkça anlatmaktadır Türkiye'nin bağımsızlığını kaybetme sonucunu verecek herhangi bir vasiliği ve koruyuculuğu, kendiliğimizden istemek şöyle dursun, bu yolda bir anlaşmayı zorla imza etmektense savaşımlar arasında bir hukuki bağ vücuda getirmeyerek, dünyada hazırlandığı görülen milli inkılapların sosyal ve iktisadi kavgaların sonunda görünecek ilahi adaleti beklemek daha iyidir."** diyerek, manda sisteminin kabul edilemeyeceği yönünde kesin ve kararlı tavrını ortaya koymuştur.(Tarık, 1919-Vakit, 1919)

Bu sırada Amerika Birleşik Devletleri ise manda sisteminin, ülkesine sağlayacağı çıkarlarla birlikte pek çok yük getireceğinin farkında idi. Bu sebeple Amerikan kamuoyu ile kongresinin bu tasarıyı benimseyerek, manda taleplerinin kabulünü onaylaması göz ardı edilmeyecek bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştı. Bu karara ışık tutabilmesi ve dayanak teşkil edebilmesi için A.B.D..Başkanı W.Wilson'un önerisiyle ve Paris Barış Konferansı kararıyla oluşturulan **"King Crane Komisyonu"** kuruldu.(Yalçın, 1988) Ahmet Selahattin Bey, bu komisyonun ülkemizde yapacağı çalışmalar sırasında, soracağı sorularda nasıl bir tavır sergilenmesi konusunda aydınlatıcı bilgiler vermiştir. **"King Crane Komisyonu memleketimizdeki çeşitli partileri ve dernekleri temsil eden kimi kişilerle yarımşar saatlik görüşmeler düzenleyerek, çok önemli bir takım problemler üzerinde Türk kamuoyunu yoklamak istemiştir. Aydınların siyasi düşüncelerinden halkın eğilimlerini nasıl bulup çıkaracakları, tabiidir ki kendilerinin bileceği bir iştir. Herhalde onların ne istediğimizi sormalarını, onların istemeyeceğimizi yapmamak istediğine işaret saymak isteriz... İnsanlarımızın seçkin beyinleri tabiidir ki bütün Türkiye'nin bir örnek ve ortak duygularını dile getirmekten başka bir**

görev yerine getirmeyeceklerdir. Bize göre kurulun en çok ilgilendiği problem, Suriye ve Filistin gibi Osmanlı'dan ayrılmış olan yerlerde kurulacak olan mandalarla, Ermeniler'in durumlarının incelenmesidir.. Bu vesileyle onlara duyurulmalıdır ki, Milletler Cemiyeti'nin kararlarınının 22. maddesinin tanımladığı manda sistemi, bize uygulanamaz. Bizler, kendi ülkemizde manda yada vasilik adıyla yabancıların at oynatmasına razı olamayız." (Tarık, 1919)

Paris Barış Konferansı öncesinde İstanbul'da kayıtsız şartsız bağımsızlık için yükselen bu cesur ses durmamış, konferansın toplanacağı günlerde, çıkarlarımızı etkili hukuk bilgisi ve keskin mantığı ile savunmuş, bu konularda İstanbul Hükümeti'ni uyarmıştır.(Meray, 1974) Vakit'te yayımlanan "Temsilci Olsa İdim" başlıklı yazısında; "Bu başlıkta bir istek öne sürmüş olmaktan Allah'a sığınırım." dedikten sonra, "Bununla beraber ben temsilci olsaydım diyorum, savunma planını düzenlerken ilk önce ne söyleyeceğimi değil, ne söylemeyeceğimi düşünürdüm ve demezdim ki, bütün bu felaketleri başımıza getirenler Talat, Enver, Cemal kumpanyasıdır. Birkaç türedinin yüzünden bu savaşa sürüldük... Kahrolsunlar, memleketi mahvettiler, toplumuz tüfeğimiz kalmamıştır, ne dersiniz kabul edeceğiz, başka çaremiz yok... Konferansta şunları söyledim. Efendiler, biz yenildiğimizi bilerek geldik. Fakat, siz kuvvet barışı değil, hak barışı yapmak, milletler arasında ayrılık tohumları bırakmayan, intikam duyguları yaşatmayan, sürekli bir barışı kurmak istediğinizi söylediğiniz için, biz de haklarımızı isterken güçlerin oranını değil, gerçeklerin gücünü düşünüyoruz... Davamız basit, isteklerim sadedir. Bunların birincisi; şimdiki Osmanlı Devleti'nin Türk kesimlerinin egemenlik hakları sağlanmalıdır. Ülkenin yönetiminde-ne kadar hafif ve ince bir deyimle olursa olsun-başka bir devletin sürekli nüfuzuna bağlı olmayı yok olmaktan farklı saymayız. (Vakit, 1919)

Paris Barış Konferansı'na katılacak Türk delegesinin nelere dikkat etmesi gerektiğini de belirterek, bu konuda ileri sürdüğü görüşleri ile ileride Lozan'da Türk Milleti'nin haklarını savunacak delegenin rehberi olmuştur. Bu yöndeki çalışmalar ona Lozan'ın öncüsü sıfatını kazandırdı. Ahmet Selahattin Bey'e göre konferansta şu konulara dikkat etmek gerekir:

- a. Konferansta yapılacak konuşmaları, daha önce etraflıca düşünülmüş olarak hazırlanmalıdır.
- b. Belirli bir program ve hukuki bir düzen içinde davranılmalıdır.

- c. Wilson ilkeleri, Türk Milleti'nin temel hakları, Arap, Rum ve Ermeni isyanları, kapitülasyonlar, devlet borçları, boğazlar ve işgaller konusunda uzmanlar tarafından birer rapor hazırlanmalıdır.
- d. Temsilciler tam yetkiyle dahi donatılmış olsalar - yine kendi görüşleriyle değil-hükümetlerin yönergeleriyle iş görmek zorundadırlar (Tarık, 1919)

Ahmet Selahattin Bey, her fırsatta azınlık haklarını ileri sürerek, kendi emperyalist emellerini gerçekleştirmeye çalışan devletlere ise şöyle seslenmektedir. **"Efendiler; sizin düşündüğünüz anlamda azınlıkların haklarını tanımak Türk egemenliği altında bulunan milletlere hürriyet içinde gelişme yeteneği vermek demek, ülkesinde oturanların bir buçuk milyon Türk, üçyüzbin Rum olan bir şehri, Yunan yönetimine vermek demek midir? Hakkın, adaletin bu acı olaya katlanabilme imkanı var mıdır? Çoğunluğa, azınlığa, bakmadan nerede biraz başka millet varsa ayrı bir devlet ortaya çıkaracak olursanız, huzur ve asayışı sağladığınızı mı sanacaksınız? Türkiye'de Türkler yok mu? Azınlıkların hakları, çoğunluklara aldırmaştıktan gelmesi demek değildir... Bizim bildiğimiz bir şey var, onu haber vermezsek geleceğe karşı vazifemizi yerine getirmiş olmayacağız. Türkler, Nüfus bakımından yoğun buldukları yerlerde tam bağımsızlıkla bağımsız bulunmadıkça sükun ve rahat kurulamayacaktır."** (Vakit, 1919)

Yine, batının Türkler üzerindeki emellerini gerçekleştirmek için ortaya attığı **"Şark Meselesi"** konusunda Ahmet Selahattin Bey şunları ifade etmektedir. **"Şark meselesi, Şark'ta değil, Garp'tadır diyen politikacılarınız pek doğru düşünmüşlerdir. Siz ortaya atmazsanız, Şark meselesi yoktur. Şark meselesinin tarihi, Osmanlı işlerine Avrupa karışmalarının tarihidir... Türkiye, dünyanın barış ve esenliği için varlığından vazgeçilmez bir devlettir. Türkiye, Avrupa uygarlığı ile şarkın İslam ülkeleri arasında ayırıcı değil, birleştirici bir çizgidir. Avrupa kültürü Türkler aracılığı ile şarka girecektir. Uzak diyarlarda yaşayan milyonlarca Müslüman, milyonlarca Türk, Türkiye'nin geleceğine bütün ruhuyla ilgi duyuyor, sınırlı bilgilerimin size söyleyemediği, sezis gücü olan biliminizin kavrayışıyla düşününüz... Göreceksiniz ki, Türkiye'yi korumak, dünyaya hizmettir."** (Vakit, 1919) Bu sözleriyle Ahmet Selahattin Bey'in, Türkiye'nin günümüzde sahip olduğu jeopolitik ve jeostratejik konumunun önemini daha 1919'da görebilmiş olması, onun ne denli uzak görüşlü bir ilim ve fikir adamı olduğunu göstermektedir.

4. SİYASİ YÖNÜ

1919 yılında Mebusan Meclisi seçimlerinden önce gazeteciler, adaylarla görüşme yapmaktadırlar. Bir gazeteci Ahmet Selahattin Bey'e "**Milletvekili seçilerseniz partiniz ve doktrininiz ne olacaktır?**" şeklinde sorusuna karşılık "**Doğru yada yanlış, şahsi düşüncelerimin ürünü bir takım fikirlerim varsa da, şimdiye kadar memleketimizde kurulmuş ve kurulmakta olan partilerden hiç birinin siyasi inançlarına tümüyle katılmadığımdan, kendimi şimdiye dek bağımsız düşünceli sayıyorum.**" cevabını verir. (Yeniğin,1919)

O, bağımsız düşüncelidir. Bu bağımsız düşünceler her zaman milli sınırlar içinde tam bağımsız bir Türk Devleti'ni öngörmektedir. Hatta daha 1919'da millet egemenliği düşüncesinin temelini oluşturan sözleri telaffuz etmiştir.

Ahmet Selahattin Bey, 26 Mayıs 1919'da toplanan Saltanat Şurası'na katıldı ve orada yaptığı konuşmada, Saltanat Şurası'nı olağanüstü bir "**Milli Şura**"ya dönüştürebilmek ve bu şekilde milletin birlikteliğini, yani katılma problemini çözmek, katılımını sağlamak mümkündür. (Akşin, 1976) sözleriyle millet egemenliğini dile getirdi.

Ahmet Selahattin Bey, hep tam bağımsızlıktan yana olmuş, siyasi faaliyetlerini bu yönde geliştirmiştir. 15 Mayıs 1919'da Yunanlılar'ın İzmir'i işgali üzerine düzenlenen Fatih Mitingi'ni hazırlayanların başında Ahmet Selahattin Bey vardır. Yaptığı konuşmada Türkiye'nin haklarını bütün dünyaya savundu ve duyurdu. (İstiklal 1919) Yine o günlerde Türk istiklallini muhafaza etmek amacıyla kurulan Türk Milli Cemiyeti kurucuları arasında yer aldı. Bu arada Milli Ahrar ve Ahali-yi İktisat Fırkaları'ndan aday gösterildi.(Güner-Kabataş,1990)

Ahmet Selahattin Bey, bütün hayatını eğitime ve ülkesinin meselelerine adanmış büyük bir vatanperverdir. Vatanın en felaketli ve ümitsiz anlarında O cesaret ve ümidini kaybetmedi. Ümitlerini, doğru bildiklerini kürsüde, mitinglerde, gazete sütunlarında ve nihayet meclis kürsüsünde müdafaadan çekinmedi. Fikirlerini kabul etmeyenler ve hatta tehlikeli görenler, onun mertliği ve dürüst karakteri karşısında eğilmeye mecbur oldular.(Meray, 1976) Ahmet Selahattin Bey'in

* Tülay ve Hazerfen, yapılan toplantının bir Saltanat Şurası olmadığı, Padişah buyruğu ile toplanmış, çeşitli kurum, kuruluş ve cemiyet üyelerinden belirlenmiş ve ismen seçilmiş kimselerden oluşan özel ve tamamen danışma niteliğinde Meclis-i Âli olduğunu belirtmektedir. O dönemde başında ve bir çok kaynakta Saltanat Şurası şeklinde geçtiği için biz de bu ifadeyi kullandık.

son Osmanlı mebuslar meclisine seçilmesi üzerine Atatürk, Ona 7.Ocak.1920'de şu telgrafi çekmiştir. "**İntihabatta ihraz-ı ekseriyetle İstanbul mebusu olmanız Heyet-i Temsiliye'ce pek ziyade mucib-i memnuniyet olmuştur. Menfi-i hakikat-i memlekete azim ile çalışacağınızdan şüphe edilmeyerek muvaffakiyetinizi temenni ve beyan-ı tebrikat eyleriz efendim.**"

**Heyet-i Temsiliye Namına
MUSTAFA KEMAL**

Birçoğu Temmuz ve Ağustos 1919 tarihlerini taşıyan makalelerinde, millet egemenliğini savunarak üç yıl sonra yani Kasım 1922'de toplanan Lozan Konferansı'nda Türk haklarını savunacak olan delegeye, bu müdafaanın ilmi ve hukuki gerekçelerini, ayrıntıları ve büyük ilmi sezikle önceden hazırladı. Ona Lozan'ın öncüsü sıfatını kazandıran bu hizmetleridir. (Taner, 1998)

5. ESERLERİ

1. **Berlin Kongresinin Diploması Tarihine Bir Nazar**, İstanbul, Kasbar Mat.1327 (1911), TTK Kütüphanesi, A.11-9028 2. ve 3. Ciltler A.IV-2191.
2. **Tettebbuat-ı Siyasiyye**, İstanbul, Araks Mat. 1327 (1911)
3. **Avrupa'nın Diploması Tarihi**, İstanbul, Araks Mat. 1327 (1911), TTK Kütüphanesi A.111-2450.
4. **Medeniyet Yalanları** (Max Norda' u dan Tercüme), İstanbul, Araks Mat. 1328 (1912), TTK Kütüphanesi, A.V-43612.
5. **Mülahhas Hukuk-i Umumiyye-i Beyn'ed-Düvel**, İstanbul, Kanaat Mat. 1331 (1915).
6. **Makedonya Meselesi ve Balkan Harbi Ahiri**, İstanbul, Kanaat Mat. 1331 (1915), TTK Kütüphanesi, A-2601.
7. **Hukuk-i Beyne'd-düvel-in Mukaddemat-ı Nazariyesi ve Safahat-ı Tekamüliyesi**, İstanbul Darü'l fünun Mat. 1921 C.I ve II, TTK Kütüphanesi, A-3070.
8. **Hukuk-i Amme**, İstanbul, Mekteb-i MülkiyeMat. 1336 (1920).
9. **Hukuk-i Umumiye-i Düvel** (İstanbul Hukuk Fakültesi) İstanbul Darü'l-fünun Mat. 1337 (1921) 240 sf.
10. **Hukuki ve Siyasi Tettebbular** (vefatından sonra yayınlandı), İstanbul, İkdam Mat. 1339 (1923) 98 sf.

SONUÇ

Ahmet Selahattin Bey, kısa süren hayatını ülkesine adanmış, vatanperver bir aydındır. Eğitimci olarak engin bilgisi, zengin hoşgörüsü ve demokratik tavrı ile dekanlığını yaptığı Hukuk Fakültesini çağdaştırmaya çalıştı. Sarsılmaz inancı ve azmi ile Mondros'tan sonra kendi ülkelerinde hakir bir yabancı

durumuna getirilmiş Türk gençlerini içine düştükleri ümitsizlik ve karamsarlıktan kurtarmaya çalıştı.

Kurtuluş çareleri olarak manda ve himayenin telaffuz edildiği günlerde “ülkenin yönetiminde ne kadar hafif ve ince bir deyimle olursa olsun başka bir devletin nüfuzuna bağlı olmayı yok olmaktan farklı saymayız” diyerek manda ve himaye düşüncelerine karşı kesin ve sert tavrını ortaya koydu.

Farklı fikirlerin birbirleriyle çarpıştığı dönemlerde siyasi fikrini soran bir gazeteciye kendisini bağımsız düşünceli olarak tanıtmıştı. O, bağımsız düşüncelidir. Bu düşünceler her zaman milli sınırlar içerisinde tam bağımsız bir Türk devleti öngörmektedir. Ahmet Selahattin Bey, Kurtuluş Savaşı sonunda kazanılan zaferi görmeden vefat etti. Fakat O, bu zaferin temellerini atan mimarlar arasında çoktan yerini aldı.

KAYNAKÇA

1. Ahmet Selahattin Bey (20 Mayıs 1335-1919) Fatih Mitingi Söylevi İstiklal Gazetesi
2. ----- (31 Mayıs 1935-1919) Koruyuculuk ve Mandat Akımları, Vakit Gazetesi
3. ----- (9 Haziran 1935-1919) Temsilci Olsa idim, Vakit Gazetesi
4. ----- (12 Haziran 1935-1919) Ne Söyleyecektim, Vakit Gazetesi
5. ----- (23 Temmuz 1935-1919) Umutlar ve Umut Kırıklıkları, Tarik Gazetesi
6. ----- (31 Temmuz 1935-1919) Mandat ve Yardım, Tarik Gazetesi
7. Akşin S. (1976) İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, Ankara
8. Anabritanika Cilt I, sayfa 220
9. Atatürk (1997) Nutuk, C I
10. Bilsel C.(1945) Rahmetli Ahmet Selahattin, Hukuk Dünyası (4-5) 123,124
11. Çankaya, M. A. (1954) Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler, Ankara
12. Duran T.-Hazarfen A. (Ekim 1988) Padişah Vahdettin'in 26 Mayıs 1919 tarihinde topladığı Meclis-i Âli'nin gizli tutanakları. Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, 61-65
13. Erk, H. Basri (1954) Meşhur Türk Hukukçuları
14. Güner Z-Kabataş. O (1990) Milli Mücadele Beyannameleri ve Basını, Ankara
15. İğdemir U. (1974) Ahmet Selahattin Bey, Belleten XXXVIII (149)
16. Kasalak, K.(1993) Milli Mücadele Manda Meselesi, Ankara
17. Meray, L. S. (1976) Prof. Ahmet Selahattin Bey, Ankara
18. Onar, S.S. (1945) Ahmet Selahattin, Hukuk Dünyası 4-5, 126,127
19. Sicil-i Ahval C.II. 113/51, Başbakanlık D.A. Osmanlı Arşivleri Daire Başkanlığı
20. Taner, H. (1998) Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil, Ankara
21. Türk Ansiklopedisi C.I, sayfa 269
22. Yalçın E.S. (1988) Mütareke Döneminde King-Crane Komisyonunun İstanbul'daki Faaliyetleri, Abdulhaluk M. Çay Armağanı II -1149-1172
23. Yenigün. (16 Aralık 1935-1919) Adaylarla Konuşma